

İŞ-AİLE ÇATIŞMASI ÖLÇEĞİ (İAÇÖ) TÜRKÇE FORMU: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Prof. Dr. Ahmet Akın

Merve Tunca

İmran Bayrakdar

Öz

Bireylerin iş-aile rolleri dengesinin sağlanabilmesi için bu iki önemli alanda yaşadıkları çatışmaların saptanması oldukça önemlidir. Bu araştırmanın amacı, İş-Aile Çatışması Ölçeği'ni (İAÇÖ; Haslam, Filus, Morawska, Sanders & Fletcher, 2015) Türkçe'ye uyarlamak ve ölçeğin geçerlik ve güvenirliğini incelemektir. Araştırma 203 çalışan birey (115 kadın, 88 erkek,) üzerinde yürütülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda 10 maddeden oluşan iki boyutlu (aile-iş çatışması, iş-aile çatışması) modelin yeterli uyum verdiği görülmüştür ($\chi^2=86,78$, $sd=30$, $RMSEA=.097$, $CFI=.95$, $IFI=.95$, $GFI=.92$). Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayıları iş-aile çatışması alt boyutu için .91, aile-iş çatışması alt boyutu için .87, ölçeğin bütünü için .86 olarak bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayıları .61 ile .84 arasında sıralandığı görülmektedir. Bu sonuçlar İş-Aile Çatışması Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İş-Aile Çatışması, Geçerlik, Güvenirlik

TURKISH VERSION OF THE WORK-FAMILY CONFLICT SCALE (WAFCS): THE STUDY OF VALIDITY AND RELIABILITY

Abstract

The aim of this research is to examine the validity and reliability of the Turkish version of the Work-family Conflict Scale (WAFCS; Haslam, Filus, Morawska, Sanders & Fletcher, 2015) and to adapt the scale into Turkish. The study group consisted of 203 (female: 115, male: 88) employers. Results of confirmatory factor analysis demonstrated that the 10 items loaded on two factors (work-family conflict, family-work conflict; $\chi^2=86,78$, $df=30$, $RMSEA=.097$, $CFI=.95$, $IFI=.95$, $GFI=.92$). The corrected item-total correlations ranged from .61 to .84. Internal consistency reliability coefficients of the scale were found as .91 for work-family conflict subscale, .87 for family-work conflict subscale, and .86 for overall scale. These results demonstrate that the Turkish version of Work-family Conflict Scale is a valid and reliable instrument.

Keywords: Work-family conflict, Validity, Reliability

Aile ve çalışma hayatı arasındaki ilişkiler, araştırmacıların ve aile temelli sosyal kurumların son zamanlarda yoğun ilgi gösterdiği alanlardan birisidir. Geçmiş dönemlere bakıldığında iş ve aile çatışmasının sadece çalışma performansını olumsuz yönde etkilediği şeklinde tek bir sonuca varılmıştır (Greenhaus & Beutell, 1985, Akt., Haslam, 2015). Sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda farklı sonuçları olan ve ayrı ancak ilişkili olarak değerlendirilen, iş aile

çatışmasının iki yönlü bileşeni olduğu tespit edilmiştir (Byron, 2005, Akt: Haslam, 2015). Bu bileşenler, aileden işe çatışma ve işten aileye çatışmadır. İş-aile ya da aile-iş çatışmasının normalin üzerinde yaşanması, çalışma ortamları veya aile içerisinde olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Özdevecioğlu & Çakmak Doruk, 2009). Bu tür bir çatışma belli bir oranda; zaman, davranış ve gerginlik temelli de yaşanabilmektedir (Greenhaus & Beutel, 1985; Özdevecioğlu & Çakmak Doruk, 2009). Zaman temelli çatışma, bir rol için ayrılan zaman diğer rolün gereklerini yerine getirmeyi engellediğinde gerçekleşmektedir. Gerginlik temelli çatışma, bir rolde yaşanan yorgunluk, depresyon, sinirlilik gibi semptomların diğer role etkin bir şekilde adapte olmayı etkilemesi durumunda ortaya çıkmaktadır (Parasuraman & Simmers, 2001). Son olarak davranış temelli çatışma ise bir rolde gösterilen davranışın diğer rolden beklenen davranış ile uyumsuzluğu durumunda görülmektedir (Greenhaus & Beutel, 1985; Özdevecioğlu & Çakmak Doruk, 2009).

İş aile çatışmasının önemli faktörlerinden biri de bireyin üstlendiği fazla sorumluluk duygusudur. Bu durum bireyin aynı anda yapmakla yükümlü olduğu anne-baba ve eş gibi farklı rollere sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Nielson vd., 2001; Mesmer-Magnus & Viswesvaran, 2005; Hill, 2005; Dubrin, 1997 Akt., Haslam, 2015). İkinci bileşen olarak ele alınan aile-iş çatışması ise ailenin iş sorumluluğunu yerine getirememesinden dolayı oluşan, aileden işe yönelik olan çatışmadır (Voydanoff, 2005, Akt., Çelik & Turunç, 2011).

Yaşam koşullarından dolayı, geleneksel aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesi; bireyler üzerindeki rollerin içeriğini de genişletmiştir. Aile iş çatışması, zaman darlığı iş ve aile de oluşan yükümlülüklerin artmasından dolayı ortaya çıkan gerilimden kaynaklanan çatışmadır. Aile içinde birden fazla role sahip olan bireyler, fazla iş yükünün de eklenmesiyle psikolojik olarak etkilenmektedir. Psikolojik soruna dönüşen bu çatışma, bireyin bulunduğu her ortamda insan ilişkileri gibi birçok açıdan problem yaşamasının kaynağını oluşturacaktır. Ülkemizde alanyazın araştırmalarında işgörenlerin iş yaşamları ile aile yaşamları arasındaki çatışmalarını değerlendiren herhangi bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacı Türk kültürüne uygun ve Türkiye’de kullanılabilecek, iş görenlerin aile ve iş yaşamlarındaki çatışma düzeylerini değerlendiren ve Haslam, Filus, Morawska, Sanders ve Fletcher (2015) tarafından geliştirilen İş-Aile Çatışması Ölçeği’ni Türkçeye uyarlamak ve bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik analizleri, 92’si erkek 111 kadın olmak üzere toplam 203 birey üzerinde yapılmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 20-63 (M=33,89, Ss= 8,74) arasındadır.

Ölçme Araçları

İş-Aile Çatışması Ölçeği (İAÇÖ, Haslam, Filus, Morawska, Sanders ve Fletcher, 2015): İş-Aile Çatışması Ölçeği iki boyutlu (iş-aile) bir ölçme aracıdır. 10 maddeden oluşan bu ölçek, 7’li Likert tipi bir derecelendirmeye (1’den (Kesinlikle katılmıyorum) 7’ye (Kesinlikle katılıyorum)) sahiptir. Yükselen puanlar bireylerin iş ve aile yaşamlarındaki çatışma düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Yapı geçerliği çalışmasında iki boyutlu modelin uyum indeksleri; CFI= .95, RMSEA= .08, SRMR= .07 olarak bulunmuştur. Ölçek maddelerinin faktör yükleri .65 ile .92

arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları her iki alt boyut için .93 olarak bulunmuştur.

İşlem

İlk olarak, ölçeği uyarlamak için ölçeği geliştiren yazardan elektronik posta yoluyla izin alınmıştır. Bu işlemin ardından ölçek 4 öğretim üyesi tarafından önce Türkçeye çevrilmiş, daha sonra tekrar İngilizceye çevrilerek, çeviri ile orijinal form arasındaki tutarlılık incelenmiş ve denemelik Türkçe form elde edilmiştir. Daha sonra ölçeğin denemelik Türkçe formu, 2 öğretim üyesi tarafından incelenmiştir. Birden fazla anlam içeren veya açık olmayan ifadeler tespit edilmiştir.

Son aşamada ise Türkçe form eğitim bilimleri anabilim dalında görev yapan 2 öğretim üyesi tarafından tartışılarak düzeltmeler yapılmış ve ölçeğe son şekli verilmiştir. İş-Aile Çatışması Ölçeği Türkçe Formunun yapı geçerliğinin incelenmesi amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Ölçeğin güvenirliği Cronbach alfa iç tutarlık, madde analizi ise düzeltilmiş madde-toplam korelasyonuyla incelenmiştir. Geçerlik ve güvenirlik analizleri için SPSS 20.0 ve LISREL8.54 (Jöreskog ve Sorbom, 1996) programları kullanılmıştır.

BULGULAR

Madde Analizi

İş-Aile Çatışması Ölçeği Türkçe Formu'nun madde analizi sonucunda, ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının .61 ile .84 arasında sıralandığı görülmüştür. Bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: İş-Aile Çatışması Ölçeği Türkçe Kısa Formu'nun Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon Katsayıları

Madde No	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon Katsayıları
1	.78
2	.78
3	.84
4	.76
5	.68
6	.61
7	.71
8	.72
9	.72
10	.76

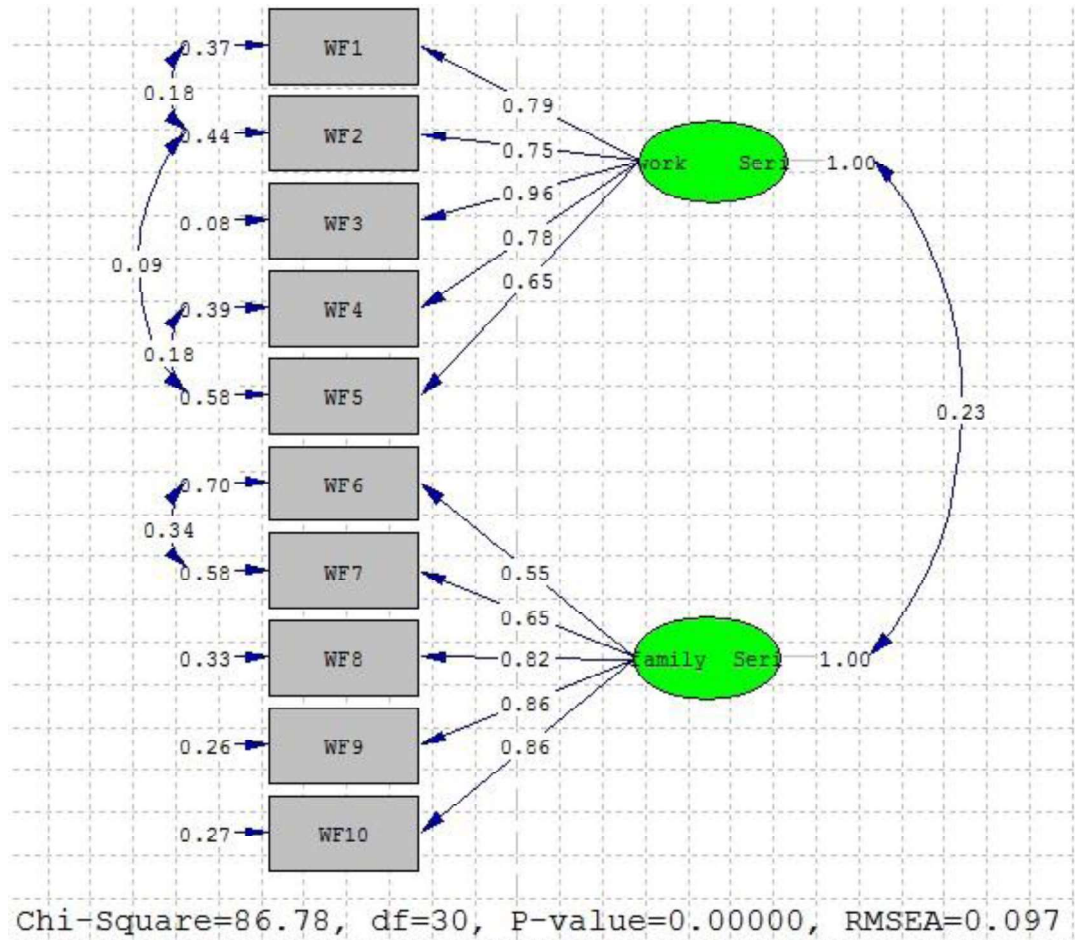
Güvenirlik

Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayıları iş-aile çatışması alt ölçeği için .91, aile-iş çatışması alt ölçeği için .87 olarak bulunmuştur.

Yapı Geçerliği

Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla orijinal formunda bulunan faktörlerin doğrulanması amacıyla DFA uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizinde 10 maddeden oluşan, iki boyutlu İş-Aile Çatışması Ölçeği Türkçe Formu'nun yeterli uyum verdiği görülmüştür ($\chi^2= 86.78$, $sd= 30$, $RMSEA= .097$, $CFI= .95$, $IFI= .95$, $GFI= .92$). Ancak, 1.-2., 2.-5., 4.-5. ve 6.-7. maddeler arasında ikili hata kovaryansları tanımlanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizine ait faktör yükleri Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1: İş-Aile Çatışması Ölçeği Türkçe Kısa Formu'na İlişkin Path Diyagramı ve Faktör Yükleri

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada Haslam ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilen İş-Aile Çatışması Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve Türkçe formun geçerlik ve güvenirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi için uyum indeksi sınırları göz önüne alındığında, modelin yeterli uyum verdiği ve ölçeğin orijinal faktör yapısının Türkçe formun faktör yapısıyla uyduğu görülmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi ile model-veri uyumuna ilişkin hesaplanan istatistiklerden en sık kullanılanları Ki-kare (χ^2), χ^2/sd , $RMSEA$, RMR , GFI ve $AGFI$ 'dir. Hesaplanan χ^2/df oranının 5'ten küçük olması, GFI değerinin .90'dan

yüksek olması, model-veri uyumunu göstermektedir (Marsh & Hocevar, 1988). Bununla birlikte, GFI'nin .85'ten, AGFI'nin .80'den büyük çıkması, RMSEA değerlerinin .10'dan düşük çıkması, model veri uyumu için kabul edilebilir alt sınırlar olarak görülmektedir (Marsh, Balla, & McDonald, 1988).

Araştırmalarda kullanılabilecek ölçme araçları için öngörülen güvenirlik düzeyinin .70 olduğu (Tezbaşaran, 1996) dikkate alınırsa, ölçeğin güvenirliğini belirlemeye yönelik olarak elde edilen bulgular ölçeğin yeterli düzeyde güvenilir olduğunu ortaya koymuştur. Madde analizi sonucunda, ölçeğin madde-toplam korelasyon katsayılarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarından elde edilen tüm bulgular incelendiğinde, bu ölçeğin bireylerin iş-aile çatışma düzeylerini belirlemek amacıyla yeterli geçerlik ve güvenirlik puanlarına sahip olduğu görülmektedir.

Ancak ölçeğin dilsel eşdeğerliğinin incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca ileride yapılacak çalışmalarda, test tekrar test yöntemiyle ölçeğin güvenirliğinin belirlenmesi önerilebilir. Bunun yanı sıra ölçeğin uyum geçerliğini belirlemek amacıyla iş-aile çatışması ile diğer ilişkili kavramlar arasındaki bağlantılar incelenebilir.

Kaynakça

Çelik, M., & Turunç, Ö. (2011). Duygusal emek ve psikolojik sıkıntı: İş-Aile çatışmasının aracılık etkisi. İstanbul Ü. İşletme Fakültesi Dergisi, 40(2), 226-250.

Greenhaus, J. H., & Beutell, N.J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. Academy of Management Review, 10(1), 76-88.

Haslam, D., Filus, A., Marowska, A., Sanders, M. R., Fletcher, R. (2015). Development and initial validation of a self-report measure of work-family conflict for use with parents. Child Psychiatry & Human Development, 46(3), 346-357.

Jöreskog, K. G. ve Sorbom, D. (1996). LISREL 8 reference guide. Lincolnwood IL: Scientific Software International.

Marsh, H. W., Balla, J. R. ve McDonald, R. P. (1988). Goodness-of-fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. Psychological Bulletin, 103, 391-410.

Marsh, H. W., & Hocevar, D. (1988). A new more powerful approach to multitrait multimethod analyses: Application of second order confirmatory factor analysis. Journal of Applied Psychology, 73, 107-117.

Özdevecioğlu, M. & Doruk, N. (2015). Organizasyonlarda iş-aile ve aile iş çatışmalarının çalışanların iş ve yaşam tatminleri üzerindeki etkisi. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 33, 69-99.

Parasuraman, S., & Simmers, C. A. (2001). Type of employment, work-family conflict and well-being: A comparative study. Journal of Organizational Behavior, 22, 5, 551-568.

Tezbaşaran, A. A. (1996). Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Voydanoff, P. (2005). Consequences of boundary-spanning demands and resources for work-to-family conflict and perceived stress. Journal of Occupational Health Psychology, 10(4), 491-503.

